

Recensions

Aharon Appelfeld. *En Bartfuss, l'Immortal*. Traduït de l'hebreu per Eulàlia Sariola. Barcelona: Club Editor, 2010. 151 p.; 21 cm. ISBN 978-84-7329-147-7. (El Club dels Novel·listes; 26).

La publicació d'una novel·la traduïda directament de l'hebreu en català és sempre una notícia que cal celebrar. Eulàlia Sariola s'ha enfrontat —i ja és la segona vegada— amb Aharon Appelfeld. El primer lliurament de la traductora, editat també dins la «Biblioteca Catalana de Novel·la» d'El Club dels Novel·listes del Club Editor va ser *Flors d'ombra* (2009).

Appelfeld és un escriptor molt interessant. La seva vida ha estat en realitat la gran font d'inspiració de la seva abundant producció novel·lística. Va néixer a Czernowitz (1932). La ciutat va ser d'administració romana durant la major part de la infantesa de l'escriptor. Fins a l'any 1941 va passar una vida afortunada. Durant les vacances anava a pagès, a cal·ls avis materns, jueus piadosos que parlaven ídix. La resta de l'any vivia a ciutat, en un ambient cultural que pertanyia encara al vell Imperi dels Habsburg. Allí l'arquitectura, la llengua i l'ambient cultural eren els de Viena. Appelfeld amb els pares parlava alemany. El juny del 41 tot canvià de sobte. Les tropes nazis i romaneses van assassinar la seva mare. Ell va ser deportat a Ucraïna. S'escapà del camp de concentració i es va poder amagar a casa d'una prostituta durant l'hivern del 42-43. L'any 44, amb un grup d'orfes supervivents de l'Holocaust, va arribar a Itàlia (1945-1946). Allí començà a aprendre les primeres paraules d'hebreu —la llengua en què escriuria tota la seva obra— amb un mestre sionista enviat des de Palestina. Va salpar a Israel l'any 46 i allí s'intentà aclimatar en l'ambient del *Yixuv*, la pobla-

ció jueva que s'havia instal·lat en aquell país des de final del segle XIX. No li fou gens fàcil. En els anys de la Guerra de la Independència va formar part de l'exèrcit d'Israel. Entre 1952 i 1956 estudià literatura ídix a la Universitat Hebrea de Jerusalem, en un ambient en què la influència de Buber i Scholem era omnipresent.

Fill d'uns pares secularitzats, l'afirmació de la identitat jueva d'Appelfeld sembla més aviat el resultat de la combinació d'una mena d'orgull cultural —ben al contrari, doncs, d'Agnon— amb alguna cosa que provisionalment potser podríem definir com un identificador d'identitat nacional. Una realitat que, almenys l'any 1962, quan s'estrenà com a escriptor amb *Aixan* (Fum), era molt estranya. Avui, atès com han anat les coses en la cultura israeliana, ja no ho és tant.

Appelfeld és un home que s'ha anat reconstruint a si mateix a través de les seves ficcions. El seu món mental sembla que sempre ha estat el de l'Europa central de l'època de Franz Kafka, Joseph Roth i Bruno Schultz.

Bartfus Ben Almàvet va ser publicada en hebreu l'any 1988. El protagonista és un personatge enigmàtic, anomenat l'Immortal perquè d'una manera inexplicable va aconseguir de sobreviure a un camp de concentració de l'època de l'Holocaust. És un amargat i un avar, que té una vida gairebé d'autista. La magnífica traducció d'Eulàlia Sariola comunica la sensació de claustrofòbia amb què l'autor ha modelat el seu personatge. És un home gairebé sense paraules: «Amb el temps, havia elaborat fórmules de negació laconiques, monosíl·labs de prohibició que acompanyava d'un arronsament de l'espatlla esquerra que significava: "Deixa'm."» (p. 20).

L'amarguesa de Bartfuss és aclaparadora. Viu obsedit pel passat. La seva dona, amb qui no es parla des de fa temps, tot i viure a la mateixa casa amb una filla deficient, ha de sofrir el record de l'època en què a Europa, per a sobreviure, s'havia de lliurar a un pagès i als seus fills. L'amor —que s'expressa com a desamor— envers la filla Brigitte és digne d'un estudi psicològic. Bartfuss és gairebé un mort vivent, que viu acumulant diners amb el passat que li rosega l'ànima. Aquest passat és com una llosa que esclafa els supervivents.

La novel·la és minimalista. De fet, tota l'obra d'Appelfeld és així. Suposo que és el producte d'una vida que ha esdevingut com una teranyina: una xarxa de records, de fils molt tènues, que aguanten allò que Kundera anomenava la insuportable lleugeresa de l'ésser, en un Israel forjat en el mite de l'acció, contra la passivitat de la Diàspora, que l'autor no ha pogut representar en la seva ficció. En realitat Israel s'ha escapat sempre de la xarxa literària d'Appelfeld.

Bartfuss l'Immortal és una obra que convida a pensar. A meditar què són la vida i les persones, en el record i en l'horitzó de la mort.

He llegit el text de la novel·la en hebreu i en la traducció —magnífica— d'Eulàlia Sariola. El treball fet per la traductora és realment esplèndid. Traduir prosa hebrea és una tasca àrdua i poc reconeguda. El primer gran mestre que ho va fer en la nostra època va ser l'enyorat Eduard Feliu amb *El meu Mikhael* d'Amós Oz (1973), que fa pocs mesos s'ha reeditat. Eulàlia Sariola ha seguit el camí pulcríssim en l'art de la traducció de l'hebreu al català que va començar el nostre mestre Eduard Feliu, i mereix tota mena d'elogis per la feina feta, i tan ben feta.

JOAN FERRER
Universitat de Girona
joan.ferrer@udg.es

Maria Josep Estanyol i Fuentes. *Els jueus catalans: Les seves vivències i influència en la cultura, l'economia i la política dels reialmes catalans.* Barcelona: PPU, 2009. 257 p.; 24 cm. ISBN 84-477-1062-9. EAN 9788447710621.

El treball sobre la història dels nostres jueus medievals que ens presenta la doctora Estanyol és el fruit d'una llarga experiència com a professora de judaisme a la Universitat de Barcelona. És potser per això que l'autora l'ha plantejat seguint una estructura molt didàctica que converteix el llibre en una eina de gran utilitat, que es farà imprescindible a tot aquell qui vulgui endinsar-se en aquesta part de la història de Catalunya.

A la introducció, l'autora ens explica que mitjançant aquesta obra vol retre homenatge als personatges jueus que, amb les seves aportacions a tots els camps del coneixement —ecònomic, socials i culturals—, van ajudar a la construcció del nostre país. Seguidament, fa una síntesi impecable i acurada de la història dels jueus catalans, els episodis històrics que van marcar la seva trajectòria entre nosaltres i quin fou el seu destí un cop van deixar de formar part de la nostra societat. Fins ara ningú no havia aconseguit oferir tanta informació fonamental de manera tan planera i aclaridora sobre els jueus catalans medievals. Es tracta d'una aportació important, atès que trobem reunits en un sol volum els noms i les activitats dels jueus que més van destacar a casa nostra. Per tal de fer més entenedor el paper que van jugar en el si de la societat catalana medieval, en trobem l'explicació corresponent just després de l'espai dedicat a cadascun dels reis catalans contemporanis seus. D'aquesta manera, sabem de forma intel·ligible quina fou en cada regnat la percepció que els dirigents cristians tenien dels jueus, de quina manera es relacionaven i quins foren els seus èxits i quines les seves dissorts.